

Vlaanderen
is erfgoed

Opheffingsdossier

Ommuurde tuin van verdwenen pastorie

Dorpsgezicht

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Opheffingsdossier:

Ommuurde tuin van verdwenen pastorie, Kinrooi (Ophoven), Maasstraat
20 – dorpsgezicht (opheffing)

Onderwerp

Benaming: Ommuurde tuin van verdwenen pastorie

Adres of ligging: Maasstraat 20, Kinrooi (Ophoven)

Dossier

Type dossier: opheffingsdossier (Gehele opheffing)

Dossiernummer: 4.001/72018/102.1

Bescherming

Beschermd als: dorpsgezicht

Beschermingsbesluit: ministerieel besluit van 20 oktober 2005

URI Besluitendatabank Onroerend Erfgoed: <https://id.erfgoed.net/bsluiten/4444>

Inventaris Onroerend Erfgoed

URI Inventaris Onroerend Erfgoed: <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/2015>

Samenvatting

De bescherming als dorpsgezicht van de ommuurde tuin van de verdwenen pastorie wordt opgeheven omdat de erfgoedwaarden op basis van de hedendaagse inzichten inzake erfgoedwaarde ontoereikend zijn voor bescherming op Vlaams niveau. De omheiningsmuur was op het moment van de bescherming slechts gedeeltelijk bewaard, later werd nog een deel afgebroken. Sporen van tuinaanleg waren op het moment van bescherming ook niet meer aanwezig.

Datum

Datum: 18/04/2023

INHOUDSTAFEL

1.	Aanleiding tot opmaak van het dossier	4
2.	Beschrijvend gedeelte	4
2.1.	Ruimtelijke context.....	4
2.2.	Historiek van het beschermde goed	4
2.3.	Historiek van het beschermings- en beheerdossier	5
2.4.	Fysieke toestand van het onroerend goed	6
2.5.	Juridische toestand.....	6
2.5.1.	Adres en kadaster	6
2.5.2.	Onroerend erfgoed	6
2.5.3.	Omgeving	6
2.5.4.	Natuur en Bos.....	6
2.5.5.	Landbouw en Visserij.....	7
3.	Evaluerend gedeelte	7
3.1.	Evaluatie van de opheffing van de bescherming	7
3.1.1.	Inleiding	7
3.1.2.	Zeldzaamheid	7
3.1.3.	Herkenbaarheid	8
3.1.4.	Representativiteit.....	8
3.1.5.	Ensemblewaarde.....	8
3.1.6.	Contextwaarde	8
3.1.7.	Besluit	8
3.2.	Registratie van de erfgoedwaarden die verloren gaan	9
3.3.	Motivering van de afbakening van de opheffing	9
4.	Bronnen	9
5.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier	9
5.1.	Omgevingsplan	9
5.2.	Fotobijlage	9

1. AANLEIDING TOT OPMAAK VAN HET DOSSIER

Dit is het inhoudelijk dossier bij het opheffingsbesluit van de ommuurde tuin van de verdwenen pastorie in Kinrooi (Ophoven). De opheffing van de bescherming kadert in de herziening van het beschermd erfgoedbestand, zoals ingeschreven in de Beleidsnota Onroerend Erfgoed (2019-2024) van minister Matthias Diependaele.

De bescherming van de ommuurde tuin van de verdwenen pastorie werd onderzocht in het project 'snelle screening' (2021-2022). Deze snelle screening had als doel om op een termijn van anderhalf jaar die beschermingen te detecteren die vandaag overduidelijk niet meer aan de hedendaagse selectiecriteria voor bescherming voldoen. Met uitzondering van de stedenbouwkundige ensembles en het archeologisch en varend erfgoed, werd het volledige beschermd bestand gescreend¹.

Dit dossier betreft de volledige opheffing van de bescherming als dorpsgezicht van de ommuurde tuin van de verdwenen pastorie.

2. BESCHRIJVEND GEDEELTE

2.1. Ruimtelijke context

De ommuurde tuin van de verdwenen pastorie is gelegen in de Kinrooise deelgemeente Ophoven aan de Maasstraat. Deze straat vormt de historische kern van Ophoven en heeft de oudste bebouwing van de gemeente. De straat is verder ingevuld met residentiële woningbouw voornamelijk daterend uit de 20ste eeuw. Ten westen van de ommuurde tuin ligt de als monument beschermde [woning Reynders](#), vermoedelijk daterend uit het eerste kwart van de 18de eeuw². Ten oosten paalt de ommuurde tuin aan een zijstraatje dat naar de achtergelegen begraafplaats uit het derde kwart van de 20ste eeuw loopt.

Het beschermd onroerend erfgoed in de omgeving van het beschermd onroerend goed wordt weergegeven op een omgevingsplan in bijlage bij dit opheffingsdossier.

2.2. Historiek van het beschermd goed

Mogelijk is het gebouw dat op de Ferrariskaart (1771-1777) ten westen van de U-vormige hoeve (de huidige woning Reynders) ligt, de verdwenen pastorie van de Sint-Servatiusparochie³. Op het Primitief kadasterplan, opgemaakt door landmeter W. J. Claessens in 1840-1843, staat voor het eerst ook de tiendenschuur afgebeeld⁴. Deze ligt aan de straat en in de noordoostelijke hoek van het eigendom. De omheiningsmuur wordt voor het eerste weergegeven op de topografische kaart van 1872⁵. Over de tuinaanleg van de pastorietaanleg zijn geen gegevens gekend.

¹ De gebruikte methodologie is terug te vinden in DEBONNE V., VANMAELE N. & DE HAAN A. 2021: *Beschermd, beschadigd, verdwenen. Onderzoek en evaluatie van ernstig aangetast en verdwenen beschermd erfgoed*, Onderzoeksrapport Aгенstchap Onroerend Erfgoed, doi: [10.55465/UQRY6790](https://doi.org/10.55465/UQRY6790) (geraadpleegd op 28 februari 2023).

² AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2005: *Ommuurd perceel* [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/73182> (geraadpleegd op 28 februari 2023).

³ Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden voor Zijne Koninklijke Hoogheid de Hertog Karel Alexander van Lotharingen, Jozef Jean François de Ferraris, Koninklijke Bibliotheek van België, uitgegeven in 1770-1778, schaal 1:11.520 herleid naar 1:25.000.

⁴ Kadasterarchief Limburg, Primitief kadaster Kinrooi, afdeling II (Ophoven), sectie N, 1825.

⁵ Topografische kaarten van België, Eerste editie, Krijgsdepot, uitgegeven in 1865-1880, schaal 1:20.000.

De afbraak van de tiendenschuur situeert zich volgens de topografische kaarten in de periode 1890-1935. Na 1955 wordt langs de oostzijde van de ommuurde tuin een verbindingsstraatje aangelegd naar de nieuwe begraafplaats palend aan de achterzijde van de tuin. Vermoedelijk werd hiervoor het oostelijk deel van de omheiningsmuur afgebroken en vervangen door de huidige muur. In deze periode wordt ook de oude pastorie afgebroken. Hoewel ze nog staat ingetekend op de topografische kaart van 1970, is ze niet meer zichtbaar op de luchtfoto van 1971. De huidige woning op het terrein, Maasstraat nr. 20, staat hier ook voor het eerst afgebeeld⁶. Tijdens de bouw van deze woning werd het noordoostelijk deel van de omheiningsmuur afgebroken en vervangen door het huidige lage bakstenen omheiningsmuurtje. De tuin werd opgesplitst in een kleiner oostelijk deel bij het nummer 20 dat nog steeds als tuin in gebruik is en een grotere westelijke helft die de functie van weide vervuld. Tegen de noordmuur werd in het laatste kwart van de 20ste eeuw een kleine, lage stal in betonblokken opgetrokken.

Tijdens de inventarisatie van het bouwkundig erfgoed in de gemeente Kinrooi in 2005 wordt de tuin omschreven als "*Ommuurd perceel, thans weiland, bereikbaar via een ijzeren hek tussen bakstenen pilasters*"⁷. Op basis van een luchtfoto valt de afbraak van het zuidelijk deel van de omheiningsmuur te situeren in 2018⁸. Heden rest enkel nog het noordwestelijk deel met recenter toegangshek en smeedijzeren toegangspoortje langs de Maasstraat en de westelijke lagere omheiningsmuur die aan de tuin van de woning Reynders paalt. Op het terrein bleven twee bomen bewaard die mogelijk nog tot een vroegere tuinaanleg behoren: een tamme kastanje in de weide en een linde in de voortuin van nr. 20.

2.3. Historiek van het beschermings- en beheerdossier⁹

De ommuurde tuin van de verdwenen pastorie werd op 15 april 2004 voorlopig beschermd als dorpsgezicht. Na een gunstig advies van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen op 13 januari 2005, volgde de definitieve bescherming bij ministerieel besluit van 20 oktober 2005. Met hetzelfde besluit werd de woning Reynders (Maasstraat 14) als monument beschermd.

De ommuurde tuin werd omwille van zijn historische waarde opgenomen. Het besluit specificeert "*Het dorpsgezicht, gevormd door de ommuurde voormalige pastorietauin is belangrijk voor het historische beeld van het centrum van Ophoven. De ommuurde, open ruimte naast het huis Reynders is zeer markant in het straatbeeld, en is bovendien historisch waardevol als aanduiding van de site van de thans verdwenen pastorie en tiendenschuur van Ophoven*"¹⁰.

Op het moment van de bescherming waren de oostelijke en een deel van de noordoostelijke omheiningsmuur al afgebroken en was er geen oorspronkelijke tuinaanleg aanwezig.

In 2021 werd gunstig advies verleend voor het uitvoeren van rioleringswerken (plaatsen waterput), aanplantingswerken en omgevingswerken (aanleg parking bij nr. 20) na

⁶ Nationaal Geografisch Instituut: Chronologische mozaïek van de kaart van België voor het jaar 1981, [Cartesius](#) [online], kaartblad 18-8 (1970).

⁷ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2023: *Ommuurd perceel* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/73182> (geraadpleegd op 28 februari 2023).

⁸ Geoportaal Onroerend Erfgoed, Orthofoto's 2018 (winter), *Maasstraat 20, Kinrooi* [online], <https://geo.onroerenderfgoed.be> (geraadpleegd op 28 februari 2023).

⁹ Onroerend Erfgoed Limburg, Beschermingsdossier DL002374, Kinrooi, (SCHLUSMANS F. 2005).

¹⁰ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2005: *Woning Reynders en ommuurde tuin van verdwenen pastorie, ministerieel besluit* [online], <https://id.erfgoed.net/besluiten/4444> (geraadpleegd op 28 februari 2023).

Opheffingsdossier: Ommuurde tuin van verdwenen pastorie, dorpsgezicht

bijsturing door het agentschap onroerend erfgoed, waardoor de solitaire linde in de voortuin behouden bleef¹¹.

2.4. Fysieke toestand van het onroerend goed

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit opheffingsdossier wordt opgemaakt is vastgesteld tijdens een plaatsbezoek op 15 maart 2023. De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de toestand van het onroerend goed op het moment van de opheffing.

Het bewaarde deel van de omheiningmuur van de voormalige pastorietuin bevindt zich in relatief goede toestand. Wel is bij veel bakstenen het oorspronkelijke oppervlak weg geërodeerd. Ook het voegwerk is op verschillende plaatsen aangetast. Op de afsluitende ezelsrug groeit vegetatie. In de voormalige tuin zijn nog twee oudere bomen aanwezig: een sterk gesnoeide tamme kastanje en een vitale opgaande linde in de voortuin.

2.5. Juridische toestand

2.5.1. Adres en kadaster

De ommuurde tuin van de verdwenen pastorie is gelegen in Maasstraat 20 en zonder nummer in Kinrooi (Ophoven) op de percelen kadastraal gekend als: Kinrooi, 4de afdeling, sectie A, perceelnummers 811C, 811G, 811H en 811K.

2.5.2. Onroerend erfgoed

Op het omgevingsplan in bijlage bij dit dossier zijn de beschermingen opgenomen die in de buurt liggen van het onroerend goed waar dit opheffingsdossier over gaat.

- Beschermd monument, Huis Reynders, 20 oktober 2005, <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/2008>.
- Vastgesteld bouwkundig erfgoed, 16 januari 2018, <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/19251>.
- De verdwenen pastorie en tiendeschuur kregen twee meldingen in de CAI <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/700039> <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/700040>

2.5.3. Omgeving

Het beschermd dorpsgezicht is volgens het *Gewestplan Limburgs Maasland* gelegen in woongebied met landelijk karakter (goedgekeurd bij het koninklijk besluit van 1 september 1980). De achterste tuinstrook (12 %) is samen met het achterliggende kerkhof aangeduid als "Gebieden voor gemeenschapsvoorzieningen en openbare nutsvoorzieningen.

2.5.4. Natuur en Bos

Het dorpsgezicht ligt binnen de bufferzone van het habitatrictlijngebied "Uiterwaarden langs de Limburgse Maas en Vijverbroek".

¹¹ Onroerend Erfgoed Limburg, Lopend archief, Kinrooi, Ommuurde tuin van verdwenen pastorie. Stukken bij dossier vergunningsaanvraag 2021.

2.5.5. Landbouw en Visserij

Binnen het beschermd dorpsgezicht zijn de percelen 811H en 811K aangeduid als grasland (landbouwgebruikspcelen 2021).

3. EVALUEREND GEDEELTE

3.1. Evaluatie van de opheffing van de bescherming

3.1.1. Inleiding

Artikel 6.2.1, 3°, van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 staat de gehele of gedeeltelijke wijziging of opheffing van een bescherming omwille van het algemeen belang toe. De parlementaire voorbereiding stelt daarbij het volgende: "*door een wijzigende context kan het algemeen belang immers geëvolueerd zijn ten opzichte van het algemeen belang ten tijde van de bescherming*".

In functie van een algemene evaluatie van het beschermd bestand in Vlaanderen die als doelstelling heeft om een dynamische selectie van de essentiële en representatieve getuigen van het leven in Vlaanderen te vrijwaren, wordt het beschermd erfgoed getoetst aan de hedendaagse inzichten inzake erfgoedwaarde.

Deze evaluatie is gebaseerd op de erfgoedwaarde zoals vermeld in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 2.1, 26°: de archeologische, architecturale, artistieke, culturele, esthetische, historische, industrieel-archeologische, technische, ruimtelijk-structurende, sociale, stedenbouwkundige, volkskundige of wetenschappelijke waarde waaraan onroerende goederen en de cultuurgoederen die er integrerend deel van uitmaken hun huidige of toekomstige maatschappelijke betekenis ontleen. Daarnaast zijn de vijf selectiecriteria gebruikt die ook gehanteerd worden in functie van bescherming en die het afwegingskader vormen om het onroerend erfgoed te waarderen:

1° zeldzaamheid: geeft aan in hoeverre het onroerend goed uitzonderlijk voorkomt in relatie met de geografische context, de historische context, de typologie of het oeuvre;

2° herkenbaarheid: geeft aan in hoeverre het onroerend goed een goed herkenbare uitdrukking is van zijn oorspronkelijke functie, uitzicht of vormgeving, of van een belangrijke fase in de latere ontwikkeling daarvan;

3° representativiteit: geeft aan in hoeverre het onroerend goed typerend is voor een geografische of historische context of een welbepaalde typologie of een bepaald oeuvre;

4° ensemblewaarde: geeft aan in hoeverre het onroerend goed een sterke samenhang vertoont tussen de verschillende elementen;

5° contextwaarde: geeft aan in hoeverre er tussen het onroerend goed en zijn directe of ruimere omgeving een sterke relatie is op landschappelijk, stedenbouwkundig of esthetisch vlak.

De ommuurde tuin van de verdwenen pastorie werd in 2005 beschermd als dorpsgezicht omwille van zijn historische waarde. Tijdens de herevaluatie van het beschermd bestand in 2022 werd de bescherming getoetst aan de huidige selectiecriteria. Hierbij werd vastgesteld dat de erfgoedwaarden van de ommuurde tuin ontoereikend zijn om een bescherming als dorpsgezicht op Vlaams niveau te rechtvaardigen.

3.1.2. Zeldzaamheid

De ommuurde tuin van de verdwenen pastorie van de St.-Servatiusparochie is geen zeldzaam exemplaar. Oorspronkelijk bestond de site uit een oudere pastorie en 19de-eeuwse tiendenschuur met omgevende tuin, afgesloten door een 19de-eeuwse omheiningmuur. Het type ommuurde pastorietuinen komt in heel Vlaanderen voor. Alleen

al in de provincie Limburg zijn reeds een zestiental geheel of deels ommuurde pastorietuinen als monumnt of stads- of dorpsgezicht beschermd. Een goed bewaard voorbeeld is de pastorie met ommuurde pastorietuin van de Sint-Annaparochie in Mechelen-Bovelingen, een deelgemeente van Heers¹².

3.1.3. Herkenbaarheid

Op het moment van de bescherming vormde de site al geen samenhangend geheel meer. De 19de-eeuwse omheiningmuur was reeds langs de oost- en noordoostzijde vervangen. In de tuin bevond zich een banale nieuwbouw en de tuin zelf was deels tot weide en deels tot parking omgevormd. Van de oorspronkelijke tuinaanleg waren geen sporen aanwezig. Mogelijk horen de niet vitale tamme kastanje en de opgaande linde in de voortuin wel tot de vroegere beplanting. Deze bomen bezitten op zichzelf onvoldoende erfgoedwaarde om als houtig erfgoed beschermd te worden. De tamme kastanje verkeert in slechte conditie, is geen uitzonderlijk exemplaar en niet beeldbepalend. De opgaande linde in de voortuin is evenmin een uitzonderlijk exemplaar. In 2018 werd ook de zuidelijke omheiningmuur afgebroken. Het verlies van deze erfgoedkenmerken en -elementen, die op het moment van de bescherming ook al grotendeels verloren waren, zorgt voor een verregaande aantasting van de herkenbaarheid.

3.1.4. Representativiteit

De gedeeltelijke afbraak van de tuinmuur en het ontbreken van de historische tuinaanleg zorgen er voor dat de ommuurde tuin van de verdwenen pastorie geen representatief voorbeeld van een ommuurde pastorietuin is.

3.1.5. Ensemblewaarde

De ommuurde tuin van de verdwenen pastorie maakt geen deel uit van een ensemble. De fragmentair bewaarde omheiningmuur is de enige resterende component van een vroeger ensemble van pastorie met ommuurde pastorietuin en tiendenschuur.

3.1.6. Contextwaarde

De resterende omheiningmuur, opgaande linde en groene open ruimte naast de beschermde woning Reynders verhogen de esthetische beleving van dit monument. Dit open zicht vanuit het oosten op de woning Reynders kwam tot stand na afbraak van de pastorie en verwijdering van de oorspronkelijke tuinaanleg na 1955 en geeft niet meer het historisch straatbeeld weer van een 17de-eeuwse hoeve en naastgelegen 18de-eeuwse pastorie.

3.1.7. Besluit

De ommuurde tuin van de voormalige pastorie is niet zeldzaam. De herkenbaarheid, representativiteit en ensemblewaarde waren op het moment van bescherming al laag en werden nog verder aangetast door de latere afbraak van een deel van de omheiningmuur. De ommuurde tuin van de voormalige pastorie bezit nog wel nog contextwaarde.

De hedendaagse inzichten inzake erfgoedwaarden leiden tot een gewijzigde context waarin de bescherming niet langer voldoet aan de huidige criteria voor bescherming. De bescherming als dorpsgezicht van de ommuurde tuin van verdwenen pastorie wordt opgeheven omwille van het algemeen belang.

¹² AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2005: Pastorie Sint-Annaparochie en tuin [online], Inventaris Onroerend Erfgoed, <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/3878> (geraadpleegd op 22 augustus 2023).

3.2. Registratie van de erfgoedwaarden die verloren gaan

Het inhoudelijk dossier bij de opheffing documenteert en registreert de erfgoedwaarden van het dorpsgezicht in voldoende mate.

Het belang van de nog aanwezige afzonderlijke erfgoedkenmerken en -elementen is gering. Er is bijgevolg geen verplichting tot behoud of opslag van deze elementen in een onroerenderfgoeddepot.

3.3. Motivering van de afbakening van de opheffing

De bescherming als dorpsgezicht van de ommuurde tuin van verdwenen pastorie, Maasstraat 20, Kinrooi, wordt geheel opgeheven. Alle kadastrale percelen gevat door de opheffing zijn opgenomen in artikel 2 van het ministerieel besluit.

4. BRONNEN

Onroerend Erfgoed Limburg, Beschermingsdossier DL002374, Huis Reynders en ommuurde tuin van verdwenen pastorie (SCHLUSMANS F. 2004-2005).

Onroerend Erfgoed Limburg, Lopend archief, Kinrooi, Ommuurde tuin van verdwenen pastorie. Stukken bij dossier vergunningsaanvraag 2021.

Agentschap Onroerend erfgoed 2005: *Woning Reynders en ommuurde tuin van verdwenen pastorie* [online], <https://id.erfgoed.net/bsluiten/4444> (geraadpleegd op 28 februari 2023).

5. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

5.1. Omgevingsplan

5.2. Fotobijlage

De fotoregistratie van de fysieke toestand, gevoegd als bijlage bij het ministerieel besluit, bevat alle relevante foto's voor dit dossier. Er is geen afzonderlijke fotobijlage bij het dossier gevoegd.